

МАКРАСТРАТЭГІЯ КІРАВАННЯ ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАЙ ДЗЕЙНАСЦЮ ВА ЎСТАНОВЕ ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ

Уводзіны. Аналіз навуковых даследаванняў паказаў, што класіфікацыі камунікатыўных стратэгіі шматлікія і разнастайныя. Такая разнастайнасць тлумачыцца выбарам класіфікуючага фактару, які пакладзены ў аснову кожнай класіфікацыі.

У час універсітэцкага ўзаемадзеяння выкладчык, як пасрэднік паміж навуковымі ведамі і канцэптуальнай сістэмай студэнта, нясе адказнасць, па-першае, за арганізацыю педагагічнага працэсу, які ўключае ў сябе перадачу ведаў, праверку засваення ведаў студэнтамі, карэкцыю недастаткова правільна засвоенай дыдактычнай інфармацыі, а таксама працэс арганізацыі вербальнага ўзаемадзеяння, яго кантроль і кіраванне. Адным словам, выкладчык нясе адказнасць за тыя ментальныя аперацыі, якія студэнты ажыццяўляюць пад кіраўніцтвам выкладчыка. Значыць, усе стратэгіі, якія выкладчык будзе выкарыстоўваць пры арганізацыі інтэлектуальна-медыятыўнай камунікацыі, будуць абумоўлены адной макрастратэгіяй кіравання інтэлектуальнай дзейнасцю студэнтаў [1].

Асноўная частка. Макрастратэгія кіравання інтэлектуальнай дзейнасцю выдзяляецца з адказнасці выкладчыка за арганізацыю педагагічнага пазнаваўчага працэсу. Дадзены працэс уключае ў сябе розныя віды кагнітыўнай дзейнасці, якія абумоўленыя педагагічнымі мэтамі і задачай, якія рэалізуе выкладчык. У гэтай сувязі, яго асноўнай задачай з'яўляецца вектарнае ўздзеянне на канцэптуальную сістэму студэнтаў з мэтай ўдасканалення іх інтэлектуальнага ўзроўню і падрыхтоўкі да прафесійнай дзейнасці.

Для паспяховай рэалізацыі дадзенага працэсу выкладчыку неабходна выпрацаваць камунікатыўныя стратэгіі, якія адпавядаюць педагагічнай сітуацыі і камунікатыўна-педагагічным мэтам.

Класіфікацыя стратэгіі і іх назвы адпавядаюць мэтам выкладчыка і яго інстытуцыйна-камунікатыўнай дзейнасці.

Перадача ведаў як адзін з асноўных відаў педагагічнай дзейнасці накіравана на змены інтэлектуальнага ўзроўню студэнтаў з мэтай яго ўдасканалення і ўзбагачэння. Адзначым, што студэнты, як сфарміраваныя асобы, маюць пэўны запас ведаў і вопыту. Новыя веды павінны быць успрыняты студэнтамі і арганічна інтэграваны ў сістэму ведаў, якая ў іх ёсць. Вядома, што ўзровень ведаў студэнтаў неаднолькавы, і няма гарантыі таму, што іх фонавыя веды правільныя. Часам яны могуць не адпавядаць навуковай інфармацыі, якую перадае выкладчык. У дадзеным выпадку можа ўзнікнуць канфлікт: або студэнт адмовіцца прыняць новую інфармацыю і змяніць думку, або ён адчуе ўнутраны канфлікт пры неабходнасці прыняць яе. Задачай выкладчыка ў такім выпадку з'яўляецца выбар такой гнуткай стратэгіі і тактыкі, якая магла бы ўлічыць дадзеныя фактары і садзейнічаць дасягненню педагагічнай мэты. У гэтых умовах выкладчык выбірае *стратэгію мадэлявання ведаў*. Тэрмін «мадэляванне», на наш погляд, найбольш поўна раскрывае працэс усведамлення выкладчыкам сваёй інстытуцыйнай ролі медыятара навуковых ведаў. Выкладчык не проста перадае інфармацыю, ён «мадэліруе» сутнасцю светапогляду студэнтаў такім чынам, каб новыя веды маглі быць успрыняты, зразумелы і інтэрыярызаваны як інтэгрэтыўная частка сфарміраванага раней светапогляду. Мадэляванне неабходна разумець як працэс, накіраваны на стварэнне пэўнай мадэлі ведаў у студэнтаў. Пры рэалізацыі дадзенай стратэгіі выкладчык выкарыстоўвае рознага роду тлумачэнні, апісанні, дэфініцыі.

Перад тым, як даць новую інфармацыю, выкладчык высвятляе фонавыя веды пра новае паняцце і будзе сваё тлумачэнне на аснове выяўленых ведаў, мадэліруе і трансфармуе іх ў пэўны канцэпт. Выкладчык рэалізуе такім чынам кіраванне інтэлектуальнай дзейнасцю студэнтаў, застаўляючы іх успамінаць паняцці, думаць над іх значэннем, успрымаць новую інфармацыю, параноўваць яе з існуючай і інтэграваць ва ўласную канцэптуальную сістэму.

Другі від педагагічнай дзейнасці выкладчыка зыходзіць з мэты праверыць узровень засваення ведаў студэнтамі. Дадзены факт тлумачыцца абавязковым кантролем ведаў, уменняў і навыкаў студэнтаў, якія прадугледжаны праграмай, з аднаго боку, і інстытуцыйнай адказнасцю выкладчыка за вынік педагагічнай работы, з другога. Таму выкладчык выбірае, адпаведна, *стратэгію верыфікацыі ведаў*.

Напрыклад, прапануецца заданне ўстанавіць адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх сінонімамі. Для яго выканання студэнтам неабходна звярнуцца да асабістага прафесійнага і педагагічнага вопыту, каб успомніць сінонімы, фразеалагізмы, якія ўжываюцца ў розных стылях мовы, якія яны некалі прачыталі, пачулі ці вывучылі. Верыфікацыя ведаў праходзіць, галоўным чынам, пры дапамозе прамых пытанняў, запрашэнняў да адказу і ажыццяўляецца як індывідуальна, так і ў групах.

Выкладчык выкарыстоўвае не толькі стратэгіі, накіраваныя на інтэлектуальную дзейнасць студэнтаў, але і тыя, якія дапамагаюць кіраваць педагагічнай камунікацыяй. Такія стратэгіі з'яўляюцца па сваёй прыродзе дыялагічнымі, аднак яны таксама служаць для інтэлектуальнага падпарадкавання: студэнты не могуць гаварыць адначасова з выкладчыкам. Кантроль за педагагічным узаемадзеяннем ажыццяўляецца пры дапамозе *стратэгіі кіраўніцтва камунікатыўнай ініцыятывай*. У педагагічнай інтэракцыі камунікатыўная ініцыятыва належыць выкладчыку, але і ініцыятыва студэнтаў таксама падтрымліваецца. Выкладчык прыцягвае студэнтаў да інтэракцыі, непасрэдна называючы імя ці прозвішча яго, ці ўскосна, з дапамогай абгульняючых пытанняў, напрыклад, выкладчык пытае: «Якія тыпы амонімаў існуюць у мове?». У прыведзеным прыкладзе выкладчык не называе студэнта па імені, толькі той, хто ведае адказ, возьме ініцыятыву на сябе. Але калі выкладчык кажа: «Адказвае Ірына», гэта дэманструе прамую назву пры дапамозе апелятыва — уласнага імя студэнта, які павінен адказаць на пытанне.

З мэтай кіравання педагагічнай інтэракцыяй выкладчык выкарыстоўвае *стратэгію кіравання тэмай*. Тое, што адрознівае педагагічную камунікацыю ад іншых відаў інстытуцыйнага ўзаемадзеяння — гэта сукупнасць тэм і сюжэтаў для суразмоўніцтва: яны з'яўляюцца дыдактычнымі па сваёй прыродзе. Нават калі студэнты хочуць змяніць тэму інтэракцыі, напрыклад, задаюць пытанні «не па тэме», выкладчык заўсёды вяртаецца да першапачатковага сюжэта, які прадугледжаны праграмай або яго планам. Выкладчык астаўляе за сабою ініцыятыву змяніць тэму інтэракцыі і кіраваць ментальнай дзейнасцю студэнтаў у патрэбным накірунку, пераводзіць іх увагу пры дапамозе назвы новай тэмы.

Кіраванне інтэлектуальнай дзейнасцю студэнтаў выкладчыкам ажыццяўляецца таксама пры дапамозе *стратэгіі выказвання асабістых адносін да педагагічнай сітуацыі* [2].

У рамках універсітэцкай педагагічнай інтэракцыі названая стратэгія выкарыстоўваецца для ацэнкі адказу студэнта, для выражэння згоды ці нязгоды з чым-небудзь і г. д. Педагагічная сітуацыя ў дадзеным выпадку азначае для выкладчыка стан ведаў студэнтаў, якія яны дэманструюць пры адказе, іх уменні і навыкі, іх рэакцыя на пытанні выкладчыка, а таксама ўсё, што адбываецца ў сітуацыі педагагічнай інтэракцыі. Нават калі, на першы погляд, дадзеная стратэгія праўляе больш псіхалагічны аспект і адлюстроўвае міжасобасныя адносіны выкладчыка і студэнтаў, уяўляецца мэтазгодным аднесці яе ў рамках макрастратэгіі кіравання інтэлектуальнай дзейнасцю, паколькі ад рэакцыі выкладчыка на адказ студэнт усведамляе стан сваіх ведаў. Напрыклад, выкладчык кажа: «Далі поўны і вычарпальны адказ на пытанне». У прыведзеным прыкладзе выкладчык, ацэньваючы адказ студэнта, адзначае яго поспехі, што дае ўпэўненасць студэнту ў тым, што ён на правільным шляху засваення ведаў.

Прывядзем яшчэ адзін прыклад. Выкладчык пытае студэнта: «Уставілі прапушчаныя літары ў словах?». Студэнт адказвае: «Так». Выкладчык: «Не! Няправільна». У дадзеным выпадку студэнт бачыць нязгоду выкладчыка і разумее, што дапусціў памылку і павінен выправіць яе. Для гэтага яму неабходна паўтарыць яшчэ раз правіла граматыкі. Педагагічная камунікацыя не з'яўляецца хаатычнай. Выкладчык загадзя плануе асноўныя моманты заняткаў і знаёміць з імі студэнтаў. Для гэтага ён выкарыстоўвае *стратэгію ўпарадкавання ментальнай і фізічнай дзейнасці* студэнтаў. Указаная стратэгія мае кампазіцыйную прыроду, паколькі прыводзіць у парадак кагнітыўную дзейнасць студэнтаў. Выкладчык арганізуе камунікацыю, выкарыстоўваючы пры гэтым праграмную, храналагічную, лагічную кампазіцыі інфармацыі, якія звязаныя з наступнай дзейнасцю студэнтаў.

Студэнты настройваюцца на вызначаную выкладчыкам дзейнасць і будуць ажыццяўляць яе згодна прапанаваным этапам. Значыць, дадзеная стратэгія таксама выражае інтэлектуальнае і фізічнае падпарадкаванне студэнтаў.

Заклучэнне. У працэсе ўніверсітэцкага ўзаемадзеяння выкладчык нясе адказнасць за арганізацыю педагагічнага працэсу, які ўключае перадачу дыдактычнай інфармацыі; верыфікацыю засвоеных ведаў, іх карэкціроўку, развіццё прафесійных уменняў і навыкаў. Прадстаўленыя стратэгіі разглядаюцца як асноўныя, паколькі прысутнічаюць ва ўсіх універсітэцкіх інтэракцыях.

Спіс цытаваных крыніц

1. Гацко, А. М. Педагагічнае ўзаемадзеянне ў вучэбнай камунікацыі : вучэб.-метадыч. дапам. для студэнтаў пед. спецыяльнасцей / А. М. Гацко. — Баранавічы : РВА БарДУ, 2010. — 97 с.

2. Иссерс, О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи : монография / О. С. Иссерс. — Омск : Ом. гос. ун-т, 1999. — 285 с.